वज्रकूटः शतशृङ्ग इन्द्रसेनो ज्योतिष्मान् सुवर्णो हिरण्यष्ठीवो मेघमाल इति सेतुशैलाः । अरुणा नृम्णाऽऽङ्गिरसी सावित्री सुप्रभाता ऋतम्भरा सत्यम्भरेति महानद्यः । यासां जलोपस्पर्शनविधूतरजस्तमसो हंसपतङ्गोर्ध्वायनसत्याङ्गसंज्ञाश्चत्वारो वर्णाः सहस्रायुषो विबुधोपमसन्दर्शनप्रजननाः स्वर्गद्वारं त्रय्या विद्यया भगवन्तं त्रयीमयं सूर्य्यमात्मानं यजन्ते" भाग० ५।२०। "क्षारोदेन यथा द्वीपो जम्बुसंज्ञोऽभिवेष्टितः । संवेष्ट्य क्षारमुदधिं प्लक्षद्वीपस्तथा स्थितः । जम्बुद्वीपस्य विस्तारः शतसाहस्रसम्मितः । स एव द्विगुणो ब्रह्मन् ! प्लक्षद्वीपोऽप्युदाहृतः । सप्त मेधातिथेः पुत्राः प्लक्षद्वीपेश्वरस्य वै । ज्येष्ठः शान्तभयो नाम शैशिरस्तदनन्तरः । सुखोदयस्तथानन्दः शिवः क्षेमक एव च । ध्रुवश्च सप्तमस्तेषां प्लक्षद्वीपेश्वरा इमे । पूर्वं शान्तभयं वर्षं शिशिरं सुखदं तथा । आनन्दश्च शिवश्चैव क्षेमकः ध्रुव एव च । मर्य्यादाकारकास्तेषां तथान्ये वर्षपर्वता । सप्तैव तेषां नामानि शृणुष्व मुनिसत्तम ! । गोमेदश्चैव चन्द्रश्च नारदो दुन्दुभिस्तथा । सोमकः सुमनाः शैलो वैभ्राजश्चैव सप्तमः । वर्षाचलेषु रम्येषु सर्वेष्वेतेषु चानघाः । वसन्ति देवगन्धर्वसहिताः सततं प्रजाः । तेषु पुण्याः जनपदाश्चिराच्च म्रियते जनः । नाधयो व्याधयो वापि सर्वकालसुखं हि तत् । तेषां नद्यश्च सप्तैव वर्षाणान्तु समुद्रगाः । नामतस्ताः प्रवक्ष्यामि श्रुताः पापं हरन्ति याः । अनुतप्ता शिखा चैव विपापा दिविगा क्रमुः । अमृता सुकृता चैव सप्तैतास्तत्र निम्नगाः । एते शैलास्तथा नद्यः प्रधानाः कथितास्तव । क्षुद्रनद्यस्तथा शैलास्तत्र सन्ति सहस्रशः । ताः पिबन्ति सदा हृष्टा नदीर्जनपदास्तु ते । अपसर्पिणी न तेषां वै न चैवोत्सर्पिणी प्रजा । न तत्रास्ति युगावस्था तेषु स्थानेषु सप्तसु । त्रेतायुगसमः कालः सर्वदैव महामुने !" विष्णुपु०। कल्पभेदान्नामभेदः । तदुत्तरं वनस्य णत्वम् प्लक्षवणम् । प्लक्षस्यादूरदेशादि छ नडा० कुकुच् । प्लक्षकीय तत्समीपादौ त्रि० ।

प्लक्षजाता स्त्री प्लक्षात् तत्समीपस्थप्रस्रवणात् जाता । सरस्वत्यां नद्यां भा०आ० १७०अ० । [२६अ० ।

प्लक्षतीर्थ न०प्लक्षसमीपस्थं तीर्थं शाक०त०। तीर्थभेदे हरिवं०

प्लक्षप्रस्रवण न० प्लक्षस्य समीपस्थं प्रस्रवणम् । सरस्वत्युत्पत्तिस्थाने भा०श० ५०अ० ।

प्लक्षराज पु० ६त० । सोमतीर्थस्थिते प्लक्षश्रेष्ठे भा०श०४४अ०

प्लक्षादि पु०फले अण्प्रत्ययलुगनिमित्ते शब्दगणे स च गणः पा० ग० उक्तो यथा "प्लक्ष न्यग्रोध अश्वत्थ इङ्गुदी शिग्रु रुरु कक्षतु वृहती" ।

प्लक्षावतरण न० अवतरत्यस्मात् अव-तॄ-अपादाने ल्युट् प्लक्षः तन्निकटस्थितप्रस्रवणरूपमवतरणम् । सरस्वत्या अवतरणस्थाने प्लक्षप्रस्रवण भा०व० ८९अ० ।

प्लति पु० प्लु-बा० डति । ऋषिभेदे ऋ० १०।८४।१७ ।

प्लव न०प्लु-अच् । १कैवर्त्तीमुस्तके २गन्धतृणे मेदि० । प्लुत्वा ३गन्तरि त्रि० । भावे अप् । ४प्लवने (भासा) कर्त्तरि करणे वा अप् । ५भेके ६भेलके (भेला) ७मेषे ८श्वपचे ९वानरे १०जलकाके ११कुलके १२प्रवणे १३पर्कटीवृक्षे १४कारण्डवखगे १५शब्दे १६पतिगतौ च पु० मेदि०। जातित्वे स्त्रीत्वमपि स्त्रियां ङीष् । १७प्रेरणे १८शत्रौ च पु०शब्दरत्ना०। १९जालभेदे हेमच०२०पल्वले (पोलो) मत्स्यधारणयन्त्रभेदे त्रिका०। २१जलकुक्कुटे मिता० २२जलचरपक्षिगणभेदे यथोक्तं भावप्र०

"हंससारसकाचाक्षवकक्रौञ्चसरारिकाः । नान्दीमुखी सकादम्बा बलाकाद्याः प्लवाः स्मृताः । प्लवन्ते सलिले यस्मादेते तस्मात् प्लवाः स्मृताः" । एतेषां मांसगुणाः । "प्लवाः पित्तहराः स्निग्धा मधुरा गुरवो हिमाः । वातश्लेष्मप्रदाश्चापि बलशुक्रकराः सराः" ।

प्लवक त्रि० प्लु-बा० अक । १प्लुतगतिकारके २खग्धारादौ नर्त्तके त्रिका० ३चण्डाले हला० ४भेके ६प्लक्षे राजनि०

प्लवग पु० प्लवन् सन् गच्छति गम-ड नि० । १वानरे २भेके ३सूर्य्यसारथौ मेदि० ४प्लवसंज्ञखगे शब्दर० । ५शिरीषवृक्षे राजनि० । [भेकानां गतौ स्त्री ।

प्लवगति पु० प्लवेन गतिरस्य । १भेके शब्दच०। ६त०। प्लवानां

प्लवङ्ग पु० प्लवन् सन् गच्छति गम-ड खच् मुम् नि०। १वानरे २मृगे शब्दच०। ३प्लक्षवृक्षे राजनि० । [३वानरे अमरः ।

प्लवङ्गम पु० प्लवन् सन् गच्छति गम-खच् मुम् नि०। १भेके ।

प्लवन त्रि० प्लु-ल्यु । १निम्ने प्रवणे क्रमनिम्नतां गन्तरि "प्रागुदक् प्लवनां भूमिं कारयेत् यत्नतो नरः" ति०त० मत्स्यपु० । भावे ल्युट् । जलोपरि गतौ न० (भासा) ।

प्लविक त्रि० प्लवेन तरति ठन् । प्लवेन तारिणि ।

प्लाक्ष न० प्लक्षस्य समूहः, तस्य विकारस्तस्य फलं वा अण् न लुप् । १प्लक्षवृक्षफले २तद्विकारे ३तत्समुदाये च ।

प्लायोगि पु० प्रयोगनाम्नः राज्ञः पुत्रः इञ् वेदे रस्य लः । प्रयोगनाम्नः राज्ञः पुत्रे ऋ० ८।१।३३